

UDK 37.064.2(049.3)

Primljeno: 08. 12. 2025.

Stručni rad
Professional paper

Tarik Hasanić

ODNOS KAO AKSIOM ODGOJA

(Amer Ćaro, *Pedagogija odnosa: prilog razumijevanju interakcije učenika i nastavnika*, Štamparija-S, Tešanj, 2022)

Knjiga autora Amera Ćare *Pedagogija odnosa: prilog razumijevanju interakcije učenika i nastavnika* predstavlja vrijedno štivo iz područja pedagoških nauka, posebice kada je u pitanju izobrazba nastavnika, ali i drugih stručnjaka koji se bave plemenitim pozivom odgajanja i obrazovanja. Osim višestruke koristi za nastavnike knjiga može poslužiti studentima nastavničkih smjerova kojima su potrebne mnogobrojne kompetencije za budući rad i djelovanje, a svakako jedna od važnih kompetencija odnosi se i na uspostavljanje, održavanje i razumijevanje pedagoškog odnosa učenika i nastavnika. Knjiga predstavlja vrijedno djelo i za roditelje, osobito što se roditeljstvo danas nalazi pred brojnim izazovima i trendovima koji se odražavaju na odnos roditelja i djeteta, ali i porodice i škole. U vezi s tim, knjiga može pomoći roditeljima u boljem razumijevanju odnosa i interakcija u odgojno-obrazovnom ambijentu. Ipak, ključna je važnost knjige za stručnjake iz područja odgoja i obrazovanja budući da interakcije učenika i nastavnika predstavljaju kompleksan proces obilježen uzajamnim djelovanjima nastavnika na učenika, ali i učenika na nastavnika.

Knjiga sadrži sljedeća poglavlja: *Pojmovno određenje pedagoškog odnosa, Specifikum odnosa između nastavnika i učenika, Faktori o kojima ovisi odnos nastavnika i učenika, Teorijski koncepti uspješnog pedagoškog odnosa između nastavnika i učenika i Indikatori uspješnog pedagoškog odnosa.*

U predgovoru Amer Ćaro ukazuje na problem kojim se bavi knjiga – kako izgraditi dobre odnose u učionici i van učionice? To je jedno od temeljnih pitanja sa kojima se

suočavaju i na koje daju odgovore nastavnici u svom svakodnevnom pedagoškom radu i djelovanju. Pitanje se može povezati i sa temeljnim odrednicama razrednog ozračja, koje, između ostalog, podrazumijeva i međusobni utjecaj sudionika odgojno-obrazovnog procesa. Odgovor na pitanje *Kako izgraditi dobre odnose u učionici i van učionice* podrazumijeva procjenjivanje odnosa sa pozitivnog, negativnog ili neutralnog aspekta. Autor i sam ukazuje da je fenomen odnosa nastavnika i učenika star koliko i nastavnički poziv. Ne postoji „recept“ kojim bi se garantovao uspješan i kvalitetan odnos nastavnika i učenika, ali postoje mnogobrojne smjernice kako taj odnos učiniti djelotvornijim. Neke o tih smjernica se mogu pronaći u ovoj knjizi. „Gdje nema povjerenja, nema ni odgojnog djelovanja“, ukazuje autor, potencirajući bitnu odliku nastavnikovog djelovanja i uticaja na učenika.

U pedagoškim situacijama i pedagoškom odnosu naglašava se uloga odgojnog djelovanja s ciljem razvijanja mnogih strana odgojenikove ličnosti. Često smo svjedoci kako se naglašava saznajna dimenzija odgojenikovog razvoja, ponekad i na „štetu“ odgojnih komponenti koje su prisutne u odnosima (roditeljskom, nastavničkom, učeničkom, i sl.). Jedan od izazova sa kojima se suočavaju roditelji, nastavnici i odgajatelji jeste pojava „sebičnog individualizma“ na koji autor ukazuje. U određenju pedagoškog odnosa najučestalije se potencira utjecaj koji odgajatelj ima na odgojenika. U vezi s tim Čaro ukazuje na aksiom po kojem nema odgoja bez odnosa. Čovjeku kao relacijskom biću potrebni su jasni ciljevi, načini, metode, motivi koji će poslužiti u procesu stvaranja zrele ličnosti. Kroz historiju je na različite načine naglašavan značaj pedagoškog odnosa koji je teško ostvariv bez povjerenja, ljubavi, nezanimarivanja potreba drugih, povezanosti i sl., a koji je podjednako aktuelan i u savremenoj pedagoškoj misli.

Govoriti o pedagogiji odnosa je nemoguće bez naglašavanja *specifikuma odnosa između nastavnika i učenika*. Autor u drugom dijelu knjige konceptualizira taj specifikum jasno predstavljajući specifičnosti odgajatelja i odgajnika koji se nalaze u različitim pozicijama. Jedna od pozicija kojom se „garantuje“ uspješnost odnosa je pozicija „ja vrijedim – ti vrijediš“, odnosno pozicija kojom se izbjegavaju neprijatnosti, konflikti i blokade odgojnog djelovanja. U ovom odjeljku knjige autor ukazuje i na djelatnost poučavanja kao jednu od najtežih na svijetu, za koju su potrebni mnogobrojni uslovi o kojima ovisi pedagoški odnos između nastavnika i učenika.

U poglavlju *Teorijski koncepti uspješnog pedagoškog odnosa između nastavnika i učenika* Čaro ističe aktuelne koncepte kao što su: Gordonov koncept, koncept uspješnog odnosa između nastavnika i učenika prema Bratanić, elemente pedagoškog odnosa koje naglašava Kyriacou-Jensenov koncept. Spomenute koncepte autor pred-

stavlja kao „recepte“ za uspostavljanje dobrog pedagoškog odnosa između nastavnika i učenika. Kako bismo jasnije afirmisali uspješan pedagoški odnos nužno je razbiti i mitove o nastavnicima i podučavanju na koje ukazuje Gordon. Osim toga, ukazuje se i na značaj lične naklonosti, međusobnog poznavanja, interesa, stavova i vrijednosti, inteligencije te metoda rada, koji zajednički doprinose uspostavljanju boljeg pedagoškog odnosa između nastavnika i učenika. Uzajamno poštovanje i razumijevanje učenika i nastavnika jedan je od preduslova stvaranja atmosfere učenja i međusobnog prihvatanja i uvažavanja. Autor knjige nije izostavio ni savjete koje nudi Jensen kada je u pitanju izgradnja bliskog odnosa s učenicima, te ih taksativno navodi i obrazlaže.

Posljednje poglavlje u knjizi autor posvećuje *indikatorima uspješnog odnosa između nastavnika i učenika*. U tom smislu kao indikatori navode se povjerenje, empatičnost, humorističnost, lične i profesionalne osobine nastavnika. Spomenuti indikatori trebaju poslužiti u uspostavljanju i održavanju uspješnosti odnosa nastavnika i učenika. Međutim, autor potencira tezu da uspjeh u radu sa učenicima ovisi i od toga koliko nastavnik poznaje samoga sebe. U razvoju nastavničkih kompetencija bitno je da nastavnici ovladaju i vještinama kojima se grade kvalitetni odnosi. U vezi s tim autor se poziva na Greenove postavke o temeljnim vještinama potrebnim za kvalitetne odnose, a to su: ljubav, slušanje, iskrenost, učenje, vođenje, ograničenja. Sposobnost nastavnika u razumijevanju sebe i drugih (učenika), sposobnost da uspješno dekodira emocionalne signale i stanja svojih učenika umnogome doprinosi kvaliteti pedagoškog odnosa. Uspostava razredno-nastavnog ugođaja koristeći se humorom stvara poticajnu i opuštenu atmosferu pogodnu za učenje, ali i jačanje razredne kohezije. U svakom odnosu uključene su i personalne i profesionalne osobine koje autor prikazuje kao indikatore u izgradnji uspješnog odnosa nastavnika i učenika.

Na samom kraju knjige autor ukazuje na *didaktiku pedagoškog odnosa*, pokušavajući odrediti koncepte i elemente pedagoškog, ali i saradničkog odnosa učenika i nastavnika, odnosa u nastavi usmjerenoj na učenika, utjecaja antropogenih faktora nastave, kao i utjecaja emocija na odnose i ishode učenja. U vezi s tim autor nam nudi zaključak da su relacije unutar, ali i van učionice, ključne za kasnije uspostavljanje dobrih odnosa sa prijateljima, poslodavcem, nadređenim i sl.

Knjiga se završava s mišlju čuvenog filozofa Kanta: „Čovjek može postati čovjek samo putem odgoja“, ističući značaj odgoja u izgradnji mnogostranih kvaliteta čovjekove ličnosti, pri čemu, kako ističe sam autor, „... idealnog rješenja za ostvarivanje kvalitetnih odnosa u učionici nema te je važno da svaki nastavnik traga za svojim najboljim rješenjem“.

Adresa autora
Author's address

Tarik Hasanić
Univerzitet u Zenici
tarik.hasanic@unze.ba